УДК 378.147:811]:004

[https://doi.org/10.52058/2786-4952-2021-5\(5\)-239-252](https://doi.org/10.52058/2786-4952-2021-5(5)-239-252)

Давиденко Олена Василівна кандидат педагогічних наук, доцент кафедра германської філології та методики викладання іноземних мов, Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя, вул. Графська, 2, м. Ніжин, 16608, тел.: (098) 848-08-25, e-mail: lenawd@ukr.net, <https://orcid.org/0000-0002-7204-1405>

МЕТОДИЧНА ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ ДО ФОРМУВАННЯ МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ: ДОСВІД НДУ ІМЕНІ МИКОЛИ ГОГОЛЯ

Анотація. Аналіз вітчизняної та зарубіжної психолого-педагогічної літератури засвідчив, що дослідники виявляють підвищений інтерес до різних аспектів міжкультурної компетентності. Формування міжкультурної компетентності передбачає якісні зміни у ставленні самого студента до світоглядних домінант життя і процесу навчання в університеті на підставі становлення адекватної ціннісної картини світу, усвідомлення пріоритетної ролі міжкультурного спілкування в полікультурному просторі. Міжкультурна компетентність охоплює сукупність знань рідної та іноземної культур, знання іноземної мови, умінь використовувати адекватні стилі спілкування й ідентифікувати їх у ситуаціях міжкультурної взаємодії, долати бар'єри, зумовлені культурними відмінностями, володіти стратегіями задля уникнення непорозумінь у спілкуванні. Досліджувана категорія займає одне з головних місць серед завдань вищої освіти в країні, що потребує першочергового розв'язання. У статті розглядається проблема необхідності спеціально організованої підготовки майбутніх учителів англійської мови до формування міжкультурної компетентності учнів із врахуванням нових суспільних викликів. Продемонстровано досвід участі Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя у проєкті «Шкільний вчитель нового покоління» за ініціативи Міністерства освіти та науки України та Британської Ради в Україні, метою якого було удосконалення методичної підготовки вчителів іноземних мов. Відповідно, нова програма рекомендує низку інтерактивних навчальних підходів, які включають навчання на основі комунікативних завдань, використання ситуаційних досліджень, симуляції, групових проєктів та розв'язування проблем. Всі ці підходи мають сприяти підвищенню рівня інтерактивності та перетворенню студента на суб'єкт освітнього процесу. Актуальність дослідження полягає в тому, що його результати можуть позитивно вплинути на підготовку високопрофесійного вчителя іноземної мови.

Ключові слова: міжкультурна компетентність, формування міжкультурної компетентності, підготовка майбутніх учителів, діяльнісний підхід.

Davydenko Olena Vasylivna Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Department of German Philology and Methods of Teaching Foreign Languages, Mykola Gogol Nizhyn State University, Graftska St., 2, Nizhyn, 16608, tel .: (098) 848-08-25, e-mail: lenawd@ukr.net, <https://orcid.org/0000-0002-7204-1405>

METHODICAL PREPARATION OF FUTURE ENGLISH TEACHERS FOR THE FORMATION OF INTERCULTURAL COMPETENCE OF STUDENTS: THE EXPERIENCE OF NDU NAMED AFTER HYGI

Abstract. The analysis of psychological and pedagogical literature demonstrates that researchers show an increased interest in various aspects of intercultural competence. The formation of intercultural competence involves qualitative changes in the attitude of the students to the worldviews of life and their studying at the university in order to get an adequate picture of the world, realizing the significant role of intercultural communication in multicultural world. Intercultural competence includes a set of knowledge of native and foreign cultures, knowledge of a foreign language, the ability to use adequate communication styles and identify them in situations of intercultural interaction, overcome barriers due to cultural differences, have strategies to avoid misunderstandings. This category has to be a priority in higher educational institutions. The article considers the problem of the need for specially organized training for pre-service English teachers to form intercultural competence in their learners. The results of the participation of Mykola Gogol Nizhyn State University in the project «New Generation School Teacher» initiated by the Ministry of Education and Science of Ukraine and the British Council in Ukraine, which aimed to improve the methodological training of foreign language teachers is demonstrated. Accordingly, the Core Curriculum (English Language Teaching Methodology, Bachelor's Level) recommends a number of interactive learning approaches, which include learning based on communicative tasks, the use of case studies, simulations, group projects and problem solving. All these approaches should help increase the level of interactivity and transform the student into a subject of the educational process. The relevance of the study is that its results can have a positive impact on the training of highly professional foreign language teachers.

Keywords: intercultural competence, formation of intercultural competence, training of future teachers, learning-by-doing approach.

Постановка проблеми. Вивчення іноземної мови все більше стає засобом повноцінного функціонування в мультикультурному світовому просторі, що спонукає до висвітлення й аналізу багатоаспектної проблеми іншомовної

освіти на різних освітніх рівнях. Професійна підготовка майбутнього вчителя іноземних мов на сьогодні є пріоритетною галуззю, що передбачає міжнародну інтеграцію в оновленні змісту навчання та викладання. Зокрема, у Законах України «Про вищу освіту» (2014), «Про професійний розвиток працівників» (2012), Національній стратегії розвитку освіти України на період до 2021 року зазначені пріоритети сучасного розвитку освітньої системи в Україні, зокрема підготовки сучасного вчителя у відповідності з національними інтересами та європейськими стандартами. Звідси, пріоритетним напрямом розвитку вищої освіти у зазначених документах є компетентнісний підхід, у межах якого особливо актуальним є формування професійної компетентності вчителя, складовою якої є соціокультурна та міжкультурна компетентність. Міжкультурна компетентність є невід'ємною складовою професійно-комунікативної компетентності, що містить професійний компонент, основу якого складають міжкультурні професійні вміння.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз наукової літератури свідчить, що за останні десятиліття спостерігається тенденція до активного вивчення сутності та змісту міжкультурної компетентності, у тому числі у контексті підготовки майбутніх вчителів іноземної мови.

Багатоаспектність проблеми формування міжкультурної компетентності висвітлено у наукових працях багатьох іноземних та вітчизняних дослідників: М. Byram, Т. Hall, М. Lustig, J. Koester, О. Березовської, Т. Бондар, С. Верещагіна, О. Воеводи, О. Гончарової, Ж. Гориної, Т. Гринкевич, Г. Копил, А. Костюченко, І. Лейфи, А. Маслової, Р. Мільруд, А. Миролубова, З. Нікітенко, І. Петрової, І. Плужник, Т. Тарасенко, І. Тригуб, Л. Харченкова, та ін. У наукових розвідках учених представлено різні аспекти проблематики міжкультурної компетентності та напрямів її формування у фахівців, зокрема у майбутніх вчителів іноземної мови, на сучасному етапі модернізації освіти.

Розвиток соціокультурної компетентності як невід'ємної складової міжкультурної компетентності в процесі іншомовної підготовки є предметом дослідження в роботах Н. Бориско, О. Гомзякової, Г. Єлізарової, О. Литвиненко, О. Миролубова, А. Моль та ін.

Належну увагу проблемі формуванню міжкультурної компетентності у контексті вивчення оптимальних шляхів професійної підготовки та формування належного рівня професійної компетентності педагогів, зокрема, вчителів іноземних мов приділили О. Ваченко, Є. Барбіна, О. Бігич, І. Богданова, О. Заболотська, Ю. Завалевський, Т. Кочарян, О. Місечко, С. Радул, М. Сідун та ін.).

Однак, попри всю чисельність та різноманітність досліджень, присвячених питанням міжкультурній компетентності у сучасній науковій літературі, проблема підготовки майбутніх вчителів іноземної мови потребує подальшого обґрунтування й деталізації.

Метою цієї статті є проаналізувати особливості підготовки майбутніх вчителів іноземної мови у контексті міжкультурної компетентності у

результаті викладання спеціального курсу з методики.

Виклад основного матеріалу. Проблема вдосконалення професійної підготовки вчителів іноземних мов в умовах впровадження сучасної європейської мовної та освітньої політики залишається предметом пильної уваги українських та зарубіжних науковців. Відомо, що основною метою навчання іноземним мовам є формування іншомовної комунікативної компетентності, готовності до реального іншомовного спілкування. Проте, знання іноземної мови не завжди гарантує успішну міжкультурну взаємодію між учасниками, оскільки в результаті відсутності знань про особливості тієї чи іншої культури можуть виникати непорозуміння через етнічні стереотипи, неправильне сприйняття гумору, забобони та упередження, стан «культурного шоку» тощо. Дуже часто випускнику педагогічного вузу не вистачає знань про іншу культуру, а міжкультурна обізнаність не є на належному рівні. У зв'язку з цим виникає необхідність постійного розвитку та вдосконалення іншомовної комунікативної компетентності майбутніх вчителів іноземної мови у процесі їх професійної діяльності, де особливу роль відіграють знання про інші культури, вміння й навички, які є запорукою формування міжкультурної компетентності.

У свою чергу формування міжкультурної компетентності передбачає якісні зміни у ставленні самого студента до світоглядних доміант життя і процесу навчання в університеті на підставі становлення адекватної ціннісної картини світу, усвідомлення пріоритетної ролі міжкультурного спілкування в полікультурному освітньому просторі. На думку Гончорової О. та ін. формування міжкультурної компетентності можливе шляхом пояснення особливостей світосприйняття та відчуття світу іншими націями [3]. Автори дослідження стверджують, що міжкультурна компетентність сприяє виробленню практичних навичок спілкування із представниками інших культур та завжди виявляється в діяльності, а в контексті загальної інтеграції та інформатизації суспільства міжкультурна компетентність може тлумачитись як здатність студента до ефективного вирішення завдань під час міжкультурного спілкування, яке передбачає діалог взаєморозуміння, а не зіткнення різних культур.

Слід також зазначити, що Рекомендації Ради Європи з мовної освіти враховано в Державному стандарті загальної середньої освіти й у Програмі з іноземної мови для загальноосвітніх навчальних закладів. Рівні володіння загальнонавчальною іноземною мовою, визначені й описані в Загальноєвропейських рекомендаціях, покладено в основу типових програм з першої іноземної мови для вищих навчальних закладів, які готують учителів та перекладачів. Провідною метою є сприяння багатомовності та міжкультурній компетентності задля підвищення якісного рівня спілкування між європейцями різного мовного й культурного походження, а також уможливлення уніфікованої оцінки рівня знань у межах Європи [16].

На особливу увагу заслуговує рамкова програма оновлених ключових компетентностей для навчання протягом життя, схвалена Європейським

парламентом і Радою Європейського Союзу 17 січня 2018 року [15]. Основні компетенції, визначені в Рамковій програмі, спрямовані на створення засад для досягнення рівноправних і демократичних суспільств. Вони відповідають необхідності забезпечення всебічного та сталого розвитку, соціальної єдності та подальшого розвитку демократичних культур.

У контексті нашого дослідження детального аналізу потребує така ключова компетентність вищезгаданого документу як культурна обізнаність та самовираження, що включає знання місцевих, національних, європейських та світових культур, зокрема мов, спадщини, традицій, культурних продуктів тощо. У програмі зазначається важливість бути відкритим до різноманітності культурного самовираження, поважати його, а також дотримуватися етичних норм та бути відповідальним щодо інтелектуальної та культурної власності [15].

У науковій літературі можемо зустріти поняття «міжкультурна компетентність» як комплекс знань та вмінь, які дозволяють людині адекватно оцінювати комунікативну ситуацію, при цьому ефективно використовувати як вербальні, так і невербальні засоби, втілювати в практику комунікативні наміри та отримувати результати міжкультурної комунікації за допомогою зворотнього зв'язку [8, с. 30-31]. Міжкультурна компетентність є складним багатокомпонентним утворенням, яке впливає на результативність взаємодії в міжкультурному середовищі та виявляється в умінні добирати необхідні мовні та мовленнєві засоби з урахуванням соціокультурного контексту, використовувати на практиці знання культурних правил і категорій, що обумовлюють успішність міжкультурного спілкування [11, с. 388]. Однак, процес сформованості міжкультурної компетентності ніколи не буває повним і досконалим, адже не можливо отримати або передбачити всі знання, які можуть знадобитися для спілкування з представниками інших культур.

Варто відмітити, що саме вчителі іноземної мови виступають у ролі посередника між знаннями учнів та культури країни, мова яких вивчається. Вони знайомлять учнів із особливостями тієї чи іншої культури, вчать порівнювати ті чи інші явища, відкривають свідомість учнів до пізнання інших культурних реалій, традицій, цінностей тощо. Звідси, формування міжкультурної компетентності школярів є ключовою, що передбачає психологічну підготовку учнів до сприйняття культурних відмінностей, виховання особистісних та значущих якостей для їх майбутньої професійної діяльності.

Отже, на особливу увагу заслуговує проблема підготовки майбутніх вчителів іноземної мови у контексті рівня їх готовності навчати учнів середньої загальноосвітньої школи мови через призму міжкультурного спілкування. Методика викладання іноземних мов є центральною ланкою підготовки вчителя будь-якого предмета, і саме вона має поєднати теоретичні принципи та практику навчання.

У даній публікації ми висвітлюємо особливості підготовки фахівців іноземної мови у контексті міжкультурної компетентності у Ніжинському

державному університеті імені Миколи Гоголя. У 2013 р. Ніжинський державний університет став учасником спільного проєкту «Шкільний вчитель нового покоління» за ініціативи Британської ради в Україні та Міністерства освіти і науки України. Проєкт мав на меті забезпечити поступову та кардинальну трансформацію підготовки майбутніх учителів англійської мови в закладах вищої педагогічної освіти в Україні. Відповідно до наказу Міністерства освіти і науки України від 12 серпня 2015 року №871 у 2016-2019 роках відбулась апробація нового програмного курсу в 14 університетах України, включаючи Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя. Протягом усього терміну керівники проєкту здійснювали ретельний моніторинг процесу апробації, а також оцінювали проміжні результати кожного року. Пілотування тривало три роки, результати якого були представлені на конференції у жовтні 2019 року. За словами зовнішнього оцінювача, консультанта з Великої Британії Алана Макензі, рівень професіоналізму студентів та глибина, до якої вони можуть аналізувати та обговорювати власне навчання, дуже високі. Він зазначив, що студенти вже готові до професії вчителя. Окрім цього, Міністерство освіти і науки України, ректори педагогічних університетів, викладачі методики викладання іноземних мов та студенти пілотних університетів поділилися своїм досвідом та високо оцінили результати проєкту. Одним із висновків є те, що впровадження експериментальної програми дало можливість ЗВО підготувати вчителів нової формації, які налаштовані на роботу в школі, вражають рівнем компетентності педагогічного працівника та здатні до рефлексії власної професійної діяльності. Було прийнято рішення щодо розробки національного рамкового документу для підготовки майбутніх вчителів англійської мови. Шість модулів програми відображають той шлях, який студентам потрібно пройти від тих, кого навчають іноземній мові, до тих, хто її навчає. Мапу курсу методики відображено у програмі [13, сс. 10-11].

У свою чергу у зміст предмету «Методика викладання іноземної мови» покладено ґрунтовні знання теорій навчання та вивчення мови; опанування методичними поняттями; практичні вміння свідомо обґрунтовувати підходи до навчання, різноманітні прийоми та форми роботи; вміння розробляти необхідні завдання для певної вікової категорії; вміння оцінювати навчальні матеріали для роботи в класі тощо. Кожний розділ модуля опрацьовується протягом 18 аудиторних годин і потребує не менше 12 годин самостійної роботи. Опис модуля містить формулювання цілей і результатів учіння, а також рекомендовані контрольні завдання. У розділах детально описані задачі, орієнтовний зміст занять та наведено список рекомендованої літератури.

В основу процесу підготовки майбутніх вчителів іноземної мови покладено концепцію цілісності педагогічного процесу, під час якого відбувається формування компетентності у таких сферах: розуміння учнів; планування уроків та навчальних курсів; організація уроку; оцінювання навчальних досягнень учнів; знання предметів «Англійська мова» та

«Методика викладання іноземної мови»; керування власним професійним розвитком [13, сс. 8-9]

Модуль п'ятий у курсі методики має назву «Особливі аспекти», однією із складових якого є розділ, присвячений формування міжкультурної компетентності у студентів випускного курсу. Відповідно до освітньої кваліфікації бакалавр на кінець опрацювання розділу студенти **усвідомлять:**

- значення понять культури, культурної обізнаності, міжкультурної компетентності та їх роль у вивченні та викладанні іноземної мови;
- особливості побудови власних міжкультурних відносин, врахування упереджень, стереотипів у різних культурах тощо;
- культурно-специфічні вербальні та невербальні моделі взаємодії у різних комунікативних ситуаціях;
- різницю між «Big C culture» та «small c culture»;
- способи розвитку власної міжкультурної компетентності.

вмітимуть:

- виявляти та інтерпретувати прояви культури у мові для учнів різних вікових груп та рівнів володіння мовою;
- оцінювати, вибирати та адаптувати завдання, вправи та матеріали для розвитку міжкультурної компетентності учнів на уроках англійської мови [13, с. 81].

Таблиця 1 демонструє перелік тем у розділі «Формування міжкультурної компетентності»

Таблиця 1

**Перелік тем у розділі «Формування міжкультурної компетентності»
(Модуль 5, семестр 8)**

Session	Content
1.	Notions of cultural awareness and intercultural competence. Distinction between 'big C' and 'little c' cultures. Analysis of behaviour in an intercultural encounter.
2.	Identification and analysis of stereotypes and prejudices across cultures. Culture clashes, cultural shock, cultural blunders and compensatory communicative strategies: avoidance, circumlocution, approximation, word coinage, non-linguistic signals, appeal for help
3.	Manifestations of culture in language: idioms; non-equivalent and background lexis, ways of dealing with them in English classes: using cultural notes provided in monolingual dictionaries, making comparisons between cultures
4.	Verbal and non-verbal communicative interaction patterns in intercultural encounters: conversational norms; registers and formulas for different communicative domains and situations; rituals and standardised behaviours; use of body language; gender roles and related issues across cultures
5.	Intercultural issues in a course book text: difficulties in interpretation of historical facts; understanding culture-specific allusions; ELT materials evaluation, selection and adaptation for addressing intercultural issues

6.	Issues in exploring the visual side of culture representation: selection, interpretation, comparison of realia, advertisements, notices, caricatures
7.	Methods and techniques for developing intercultural competence in learners of different age groups: experiential learning, comparison, analysis, reflection
8.	Types of activities for developing cultural awareness: independent cultural information search, discussions, debates and disputes, projects, role-plays, games
9.	Types of activities for developing cultural awareness (micro-teaching)

Джерело: [19, с. 31].

Розглянемо особливості втілення даної програми на практиці. Здебільшого нами використовується діяльнісний підхід під час занять, метою якого є спрямованість освітнього процесу на розвиток ключових компетентностей і наскрізних умінь студентів, застосування теоретичних знань на практиці, формування здібностей до самоосвіти і командної роботи, успішну інтеграцію у професійну діяльність. Вважаємо за доцільне розглянути деякі аспекти, які потребують детального розгляду у контексті нашого дослідження.

По-перше, студентам пропонувалося проаналізувати поняття культури, культурної/міжкультурної обізнаності та міжкультурної компетентності. Їхній увазі пропонується теорія культурного айсбергу Е. Холла, за переконанням якого зовнішня, або свідома, частина культури – це те, що ми бачимо, і є верхівкою айсберга та включає поведінку та деякі переконання. Внутрішня, або підсвідома, частина культури знаходиться включає деякі переконання, також цінності та моделі мислення, які лежать в основі поведінки [17]. Культурні відмінності часто можуть призвести до проблем під час викладання в мультикультурних класах, проте модель вирішення проблем «Айсберг» може допомогти вчителям подолати ці непорозуміння. Розуміючи теорію культурного айсберга, ми можемо вирішити або застерегти низку проблем. Окрім цього, студенти знайомляться із поняттями «Big C culture» «small c culture», в основі яких є культурний айсберг Е. Холла. Це є, безперечно, дотичним, до викладання іноземної мови у школі у межах тем, які вивчаються на тому чи іншому освітньому рівні. Для прикладу, під час вивчення теми «Їжа» вчитель може запропонувати учням завдання, спрямоване на отримання детальної інформації про національні страви тієї чи іншої країни та порівняти з рідною країною. Безсумнівно, англійський сніданок набагато відрізняється від українського, а його детальне обговорення інгредієнтів, у свою чергу, надає можливість учням уявити більш цілісну світоглядну картину про дану культуру.

Не менш важливою темою, яка висвітлюється на заняттях з методики викладання іноземної мови, є аналіз стереотипів та упереджень у різних культурах. Підходи, що відстоюють багатомовність і мультикультуралізм, завжди сприяють відкритості по відношенню до іноземної культури та релятивізації власної точки зору. Тому подолання стереотипів та упереджень щодо інших культур часто розглядається як одна з центральних цілей у викладанні іноземної мови, оскільки стереотипи, як правило, надмірно

узагальнюють і можуть спотворювати факти. Спростування таких упереджень чи стереотипних суджень часто згадується як одна з головних цілей міжкультурного навчання. Однак, повне подолання стереотипів часто не є реалістичним варіантом, оскільки це може бути занадто вимогливим як для вчителів, так і для учнів. Окрім цього, стереотипи можуть виконувати й пізнавальну функцію, а вчитель, у свою чергу як посередник міжкультурного навчання, має розпізнати стереотипні уявлення та піддати їх критичному розгляду. Студентам на заняттях пропонується створити рекомендації для вчителя іноземної мови, які мають бути враховані при викладанні, а саме, вміти аналізувати та виокремлювати можливі міжкультурні стереотипи у навчальних матеріалах; підтверджувати або спростовувати інформацію, подану у підручниках з певними міжкультурними упередженнями; формувати так зване культурне усвідомлення; стимулювати інтелектуальну допитливість стосовно різних культур; заохочувати прихильне ставлення до інших; критично мислити щодо культурних стереотипів тощо.

На особливу увагу заслуговує тема, присвячена обговоренню стратегій, прийомів та, особливо, розробленню різноманітних видів завдань для учнів різних вікових категорій задля підвищення їх рівня міжкультурної обізнаності. Майбутні вчителі іноземної мови усвідомлюють аби отримати всебічне бачення культури, мова якої вивчається, вони повинні репрезентувати учням певну інформацію. Працюючи у невеликих групах на заняттях студенти складають можливий перелік джерел інформації, які можна використовувати як матеріали для навчання тієї чи іншої культури. Серед переліку назвемо відеоматеріали, подкасти, оповідання, казки різних народів, пісні, анекдоти, ілюстрації, сувеніри тощо. Студенти відмічають, що використання таких видів завдань на заняттях іноземної мови, як обговорення тем міжкультурного характеру; написання листівок та листів своїм товаришам по листуванню; бесіда із запрошеними гостями, які є представниками іншої культури; читання оповідань чи казок; пошук певної культурологічної інформації; використання ідіом та прислів'їв безумовно сприяє підвищенню міжкультурної обізнаності школярів. Насамкінець відмітимо, що студенти прийшли до висновку, що вчитель не має представляти культуру як монолітну, а запропоновані учням матеріали повинні відображати різні аспекти культури. Іншими словами, введення навмисних контрастів у культуру може бути корисним, а саме, привабливий проти шокуючого; подібність проти відмінностей; заявлені переконання проти фактичної поведінки тощо.

Перераховане нами вище не охоплює усього обсягу матеріалу, який пропонувався студентам для обговорення на заняттях з методики.

У межах курсу методики окрім практичних занять студенти проходять і практику. Практична підготовка студентів має наскрізний характер і відбувається впродовж вивчення всього курсу методики під час педагогічної практики у закладах загальної середньої освіти. Вона передбачає такі етапи: кероване спостереження, асистент учителя, учитель-практикант. Кероване

спостереження відбувається у третьому та четвертому семестрах. Студенти мають можливість спостерігати за роботою шкільних учителів та пов'язати набутий досвід із вивченим навчальним матеріалом. Задля забезпечення цілеспрямованості цьому процесу студенти отримують та виконують завдання для спостереження (observation sheets). Кероване спостереження відбувається один раз на два тижні (один повний день мінімум чотири аудиторні години) упродовж другого курсу. При викладанні теми «Міжкультурна компетентність» студенти також виконують кероване спостереження, питання якого відображено у таблиці 2.

Таблиця 2

Перелік питань для студентів під час кероване спостереження

No	Question	Yes	To some extend	No	Comments
	Does the teacher emphasize any differences or similarities of the learners' own culture and the target culture?				
	Does the course book promote intercultural understanding and awareness in the learners?				
	Does the teacher adapt the materials in the course books for developing intercultural competence in English classes?				
	Does the teacher supplement the course book with any other materials?				
	Does the teacher employ any visualization to explore the target culture?				
	Does the teacher use any idioms or proverbs making comparison between cultures?				
	Does the teacher help the learners interpret any possible clashes or blunders within the cultures?				
	Does the teacher acquaint the students with non-verbal communicative interaction patterns in intercultural encounters?				
	Is there any focus on gender roles and related issues across cultures while teaching?				
	Does the teacher use any special methods and techniques for developing intercultural competence in learners?				
	Does the teacher use any types of activities for developing cultural awareness?				

Observation summary

What have you learnt from this observation?

Джерело: власне

Відмітимо, що від керованого спостереження студенти переходять до активної фази практики та проводять фрагменти уроків, а згодом і повністю повноцінні уроки у середньому закладі освіти. Педагогічна практика оцінюється у 8-му семестрі. Саме тоді перевіряється здатність студента навчати англійської мови з урахуванням принципів навчання та організації освітнього процесу. Оцінювання відбувається за критеріями, зазначеними у програмі. Два залікові уроки відвідує та оцінює за визначеними критеріями викладач методики, а вісім – шкільний учитель англійської мови (ментор), за яким закріплений студент. Викладач методики оцінює уроки, проведені на двох ступенях навчання – початковому та середньому.

Отже, методична підготовка майбутніх учителів англійської мови має практико-орієнтований характер і спрямована не лише на засвоєння певного кола методичних знань, а й формування умінь практично вирішувати реальні ситуації зі шкільної практики.

Висновки. Підсумовуючи викладене, зазначимо, що теоретичний та практичний аналіз досліджуваної проблеми виявив наступне. По-перше, міжкультурна компетентність має інтегративний характер. За своєю сутністю вона є результатом розвитку особистості студента в процесі навчання і являє собою сукупність спеціальних знань національно-культурних особливостей та реалій країни, мова якої вивчається, та низку міжкультурних умінь, що сприятимуть адаптації особистості в професійному полікультурному просторі. По-друге, методи та прийоми, які використовуються викладачами на заняттях з методики навчання англійської мови поступово сприяють готовності майбутніх учителів до формуванню міжкультурної компетентності учнів.

Актуальні напрями подальшого опрацювання окресленої проблеми полягають у поєднанні сучасних педагогічних технологій із інформаційно-комунікативними для формування готовності майбутніх вчителів до формування міжкультурної компетентності учнів.

Література:

1. Березовська, О. В. Формування міжкультурної компетенції майбутніх вчителів / О. В. Березовська, І. П. Тригуб // Проблеми підготовки сучасного вчителя: зб. наук. пр. Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини. - 2011. - Ч. 2, № 4.
2. Бігич О. Б. Психолінгвістичні передумови формування франкомовної комунікативної компетентності у майбутніх учителів [Електронний ресурс] / О. Б. Бігич, Є. В. Яковенко-Глушенкова // Психолінгвістика. - 2015. - Вип. 17. - С. 155-164. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/psling_2015_17_18
3. Гончарова О. А., Маслово А. В. Формування міжкультурної компетентності студентів немовних спеціальностей в процесі навчання іноземної мови // Науковий вісник Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького. Серія: Педагогіка. 2010. № 5. URL: <https://goo.gl/2Wqibq>
4. Горіна Ж.Д. Аксіологічні аспекти міжкультурно-комунікативної компетентності // Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології: наук. Журнал. – Суми: СумДПУ ім. А.С.Макаренка, – 2009. – № 1 – 340 с.
5. Гринкевич Т. Personality in multicultural society // Іноземні мови в навчальних закладах. – 2006. – № 2. – С.102-105.

6. Гурмаза В.В. Роль міжкультурного аспекту у викладанні іноземної мови // Підвищення рівня науково-дослідної діяльності обдарованої молоді: наук.-практ. семінар: квіт. 2007р.: тези доп. – Миколаїв: МДАУ, 2007. – С. 32-33.

7. Коваленко О. Політика та практика викладання в умовах соціокультурного розмаїття // Іноземні мови в навчальних закладах. – 2006. – № 5. – С. 10-12.

8. Костюченко А. Аналіз поняття «Міжкультурна компетентність учителя» / А. Костюченко // Педагогічні науки. - 2015. - Вип. 64. - С. 29-33. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/pena_2015_64_8

9. Місечко, О. Є. Готовність майбутніх учителів англійської мови до формування міжкультурної компетентності учнів: постановка проблеми. Наукові записки. Серія: Філологічні науки (мовознавство) (128). – 2014. СС. 291-297.

10. Професійно-методична підготовка майбутнього вчителя іноземної мови у вищому навчальному закладі: навчально-методичний посібник. Укладачі: Л.В. Калініна, І.В. Самойлюкевич, Л.І. Березенська, Н.П. Сіваєва, Н.Р. Петранговська, О.С. Гуманкова, Л.В. Барало, Ю.М. Жиляєва, А.М.Мормуль, І.Ф.Литньова, Копетчук Т.В./ За заг. ред. І.В. Самойлюкевич. – Житомир: Видавництво Житомирського державного університету імені Івана Франка, 2008. – 165 с.

11. Рембач О. О. Формування міжкультурної компетентності майбутніх правознавців у процесі іншомовної підготовки. Університетські наукові записки. Хмельницький, 2017. № 63. С. 387-400.

12. Тарасенко Т.В. Інтеркультурне спілкування в процесі професійної підготовки вчителів англійської мови. Нові виміри сучасного світу: Збірник матеріалів V Міжнародної наукової інтернет-конференції 23 листопада – 15 грудня 2009 р. – Мелітополь: МДПУ, 2010. – 132 с.

13. Типова програма «Методика навчання англійської мови». Освітній ступінь бакалавра. Укладачі: О. Бевз, А. Гембарук, О. Гончарова, О. Заболотна, О. Змієвська, Л. Калініна, І. Камінін, Т. Коноваленко, І. Романишин, І. Самойлюкевич, О. Таран, Н. Тучина, К. Худик/ За заг. ред. С.Шаленко. – Івано-Франківськ: Видавництво НАІР, 2020. – 126 с.

14. Byram M. Teaching and Assessing Intercultural Competence / M. Byram. Clevedon Philadelphia: Multilingual Matters LTD, 1997. – 124 p.

15. Council recommendations on key competences for lifelong learning. Official Journal of the European Union, 2018 Retrieved 16 December 2021 from https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=uriserv:OJ.C_.2018.189.01.0001.01.ENG&toc=OJ:C:2018:189:TOC

16. Common European Framework of Reference for Languages: Learning, teaching, assessment. Companion Volume with New Descriptors. Strasbourg, France: Council of Europe (Modern Languages Division), 2018 Retrieved 15 December 2021 from <https://rm.coe.int/cefr-companion-volume-with-new-descriptors-2018/1680787989>

17. Hall E. T., Hall M.R. Understanding Cultural Differences: Germans, French and Americans. Boston – L.: Intercultural Press, 1990. 224 p.

18. Lustig M. W., & Koester, J. (2012). Intercultural competence (7th ed.). Boston: Pearson Education.

19. Supplementary Materials (Module 5). Core Curriculum English Language Teaching Methodology Bachelor's Level, 2019 Retrieved 15 December 2021 from https://1fd10c7a-6813-41b3-98e8-e5598ca6cc9b.filesusr.com/ugd/15b470_0f55811de3be4f5b9f74d6b9d842eca7.pdf

References:

1. Berezovska, O. V. (2011). Formuvannya mizhkulturnoyi kompetenciyi majbutnih vchiteliv / O. V. Berezovska, I. P. Trigub [Formation of intercultural competence of future teachers]. *Problemi pidgotovki suchasnogo vchitelya: zb. nauk. pr. Umanskogo derzhavnogo pedagogichnogo universitetu imeni Pavla Tichini*. 2 (4).

2. Bigich O. B. (2015). Psiholingvistichni peredumovi formuvannya frankomovnoyi komunikativnoyi kompetentnosti u majbutnih uchiteliv [Psycholinguistic prerequisites for the formation of French-language communicative competence in future teachers]. *Psiholingvistika*. 17, 155-164. Rezhim dostupu: http://nbuv.gov.ua/UJRN/psling_2015_17_18

3. Goncharova O. A., Maslova A. V. (2010). Formuvannya mizhkulturnoyi kompetentnosti studentiv nemovnih specialnostej v procesi navchannya inozemnoyi movi [Formation of intercultural competence of students of non-language specialties in the process of learning a foreign language]. *Naukovij visnik Melitopolskogo derzhavnogo pedagogichnogo universitetu imeni Bogdana Hmelnickogo. Seriya: Pedagogika*. 5. URL: <https://goo.gl/2Wqibq>.

4. Gorina Zh.D. (2009). Aksiologichni aspekti mizhkulturno-komunikativnoyi kompetentnosti [Axiological aspects of intercultural and communicative competence]. *Pedagogichni nauki: teoriya, istoriya, innovacijni tehnologiyi: nauk. Zhurnal. – Sumi: SumDPU im. A.S.Makarenka*. 1, 340 s.

5. Grinkevich T. (2006). Personality in multicultural society. *Inozemni movi v navchalnih zakladah*. 2, 102-105.

6. Gurmaza V.V. (2007). Rol mizhkulturnogo aspektu u vikladanni inozemnoyi movi [The role of intercultural aspect in foreign language teaching]. *Pidvishennya rivnya naukovu-doslidnoyi diyalnosti obdarovanoj molodi: nauk.-prakt. seminar: Mikolayiv: MDAU*, 32-33.

7. Kovalenko O. (2006). Politika ta praktika vikladannya v umovah sociokulturnogo rozmayittya [Policy and practice of teaching in the context of socio-cultural diversity]. *Inozemni movi v navchalnih zakladah*. 5, 10-12.

8. Kostyuchenko A. (2015). Analiz ponyattya «Mizhkulturna kompetentnist uchitelya» / A. Kostyuchenko [Analysis of the concept of "Intercultural competence of teachers"] *Pedagogichni nauki*. 64, 29-33. Rezhim dostupu: http://nbuv.gov.ua/UJRN/pena_2015_64_8

9. Misechko, O. Ye. (2014) Gotovnist majbutnih uchiteliv anglijskoyi movi do formuvannya mizhkulturnoyi kompetentnosti uchniv: postanovka problem [Readiness of future English teachers to form intercultural competence of students: problem statement]. *Naukovi zapiski. Seriya: Filologichni nauki (movoznavstvo)* (128), 291-297.

10. Profesijno-metodichna pidgotovka majbutnogo vchitelya inozemnoyi movi u vishomu navchalnomu zakladi: navchalno-metodichnij posibnik [Professional and methodical training of the future teacher of a foreign language in a higher educational institution: educational and methodical manual]. Ukladachi: L.V. Kalinina, I.B. Samojlyukevich, L.I. Berezenska, N.P. Sivayeva, N.R. Petrangovska, O.S. Gumankova, L.V. Baralo, Yu.M. Zhilyayeva, A.M.Mormul, I.F.Litnova, Kopetchuk T.V./ Za zag. red. I.V. Samojlyukevich. – Zhitomir: Vidavnistvo Zhitomirskogo derzhavnogo universitetu imeni Ivana Franka, 2008. – 165 s.

11. Rembach O. O. (2017). Formuvannya mizhkulturnoyi kompetentnosti majbutnih pravoznavciv u procesi inshomovnoyi pidgotovki [Formation of intercultural competence of future lawyers in the process of foreign language training]. *Universitetski naukovi zapiski. Hmelnickij*, 63, 387-400.

12. Tarasenko T.V. (2010). Interkulturne spilkuвання v procesi profesijnoyi pidgotovki vchiteliv anglijskoyi movi [Intercultural communication in the process of professional training of English teachers.]. *Novi vimiri suchasnogo svitu: Zbirnik materialiv V Mizhnarodnoyi naukovoyi internet-konferenciyi 23 listopada – 15 grudnya 2009 r. – Melitopol: MDPU*, 132 s.

13. Tipova programa «Metodika navchannya anglijskoyi movi». Osvitnij stupin bakalavra [Core Curriculum English Language Teaching Methodology Bachelor's Level]. Ukladachi: O. Bevz, A. Gembaruk, O. Goncharova, O. Zabolotna, O. Zmiyevska, L. Kalinina, I. Kaminin, T. Konovalenko, I. Romanishin, I. Samojlyukevich, O. Taran, N. Tuchina, K. Hudik/ Za zag. red. C.Shalenko. – Ivano-Frankivsk: Vidavnistvo NAIR, 2020. – 126 s.

14. Byram M. (1997). Teaching and Assessing Intercultural Competence / M. Byram. Clevedon Philadelphia: Multilingual Matters LTD, 124 p.

15. Council recommendations on key competences for lifelong learning. Official Journal of the European Union, 2018 Retrieved 16 December 2021 from https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=uriserv:OJ.C_.2018.189.01.0001.01.ENG&toc=OJ:C:2018:189:TOC
16. Common European Framework of Reference for Languages: Learning, teaching, assessment. Companion Volume with New Descriptors. Strasbourg, France: Council of Europe (Modern Languages Division), 2018 Retrieved 15 December 2021 from <https://rm.coe.int/cefr-companion-volume-with-new-descriptors-2018/1680787989>
17. Hall E. T., Hall M.R. Understanding Cultural Differences: Germans, French and Americans. Boston – L.: Intercultural Press, 1990. 224 p.
18. Lustig M. W., & Koester, J. (2012). Intercultural competence (7th ed.). Boston: Pearson Education.
19. Supplementary Materials (Module 5). Core Curriculum English Language Teaching Methodology Bachelor's Level, 2019 Retrieved 15 December 2021 from https://1fd10c7a-6813-41b3-98e8-e5598ca6cc9b.filesusr.com/ugd/15b470_0f55811de3be4f5b9f74d6b9d842eca7.pdf